

חשונות פנים

רשויות הרווחה מוציאות ילדים בסיכון מבתיהם ומעבירות אותם לפנימיות כדי להגן עליהם ולשפר את סביבת חייהם • אולם עדויות קשות שהגיעו למערכת "שישבת" מעלות חשד לעבירות מין שבוצעו בילדים מצד חבריהם לפנימייה, ולעיתים גם מצד הצוות המטפל • מומחים מדברים על חוסר מקצועיות של הצוותים, העלמת עין וקשר של שתיקה • משרד הרווחה: "פועלים להקטין באופן משמעותי את כמות הפגיעות המיניות"

נעמה לנסקי, מיכל יעקב יצחקי

לא פגעו בה. אני לא מבינה איך זה קרה כשהילדה אמורה להיות בהשגחה כל הזמן, ואני לא מבינה למה היא נשארת תחת אחריותם של אותם מדריכים, שכל שולו בתפקידם".

לילי (שם בדוי, כמו כל שמות הורי הקטינים בכ" תבה), אם חר"הורית בת 41, עברה חיים קשים מאוד. גופה הנערי והחיוניות שבה אינם מסוגלים להסתיר את התלאות שחווה מצעירותה. היא אמנם עוברת בחריצות אך מתפרנסת בקושי. בשלב מסוים חשבה, או שוכנעה על ידי גורמי הרווחה, כי מוטב שהילדים יגרלו במסגרת חוץ-ביתית, במרחק לא רב מדירתה. העוני שלה, ילדותה הקשה, העבר הפלילי, העובדה שהיא אם חר"הורית – כל אלה הותירו לה סיכויים קלושים להשאיר את הילדים איתה, בביתה. הילדים הוצאו מנהבת על ידי שירותי הרווחה, בטר עון של טובת הילד. בנה היה בן 4 כשהוצא מנהבת, אבל אין ררך חורה.

לילי, שבצעמה נפגעה מינית באופן קשה לאורך

"והוא אמר לי שהוא לא בטוח, שהילדה שלי בדרך למסור ערות. רדשתי שייתנו לי לראות אותה מים, והם לקחו אותי אליה.

"הרבר הראשון שהילדה אמרה לי זה 'אמא, אני לא אשמה'. את הנשמה של אמא. לבי תספרי כל מה שקרה. את גיבורה, ואמא שומרת עלייך. זאת לא אשמתך, כפרה עלייך את תיגוקת".

לילי התבקשה לעזוב את בתה, וברגליים כוש" לות שבה אל רירתה הקטנה בירושלים. "איתי מסך שחור מול העיניים, פחורני שאתמוטט", היא מספרת. "לקחתי ארבעה כרורי וליום, וזה לא עזר. הרגשתי שעקרו לי את הלב".

בחלוף כמה ימים התברר לילי שחמישה נערים פגעו בבתה. נער נוסף, שיש, התבונן בנעשה ושחק. מה היה שם? לילי לא ממש יודעת עד לרגע זה.

"מנסים להרגיע אותי שהנערים לא אנסו אותה, אלא הכריחו אותה לגעת בהם", היא אומרת. "אני לא מבינה למה לא עשו לה בדיקה פיזית, כדי לוודא שהם

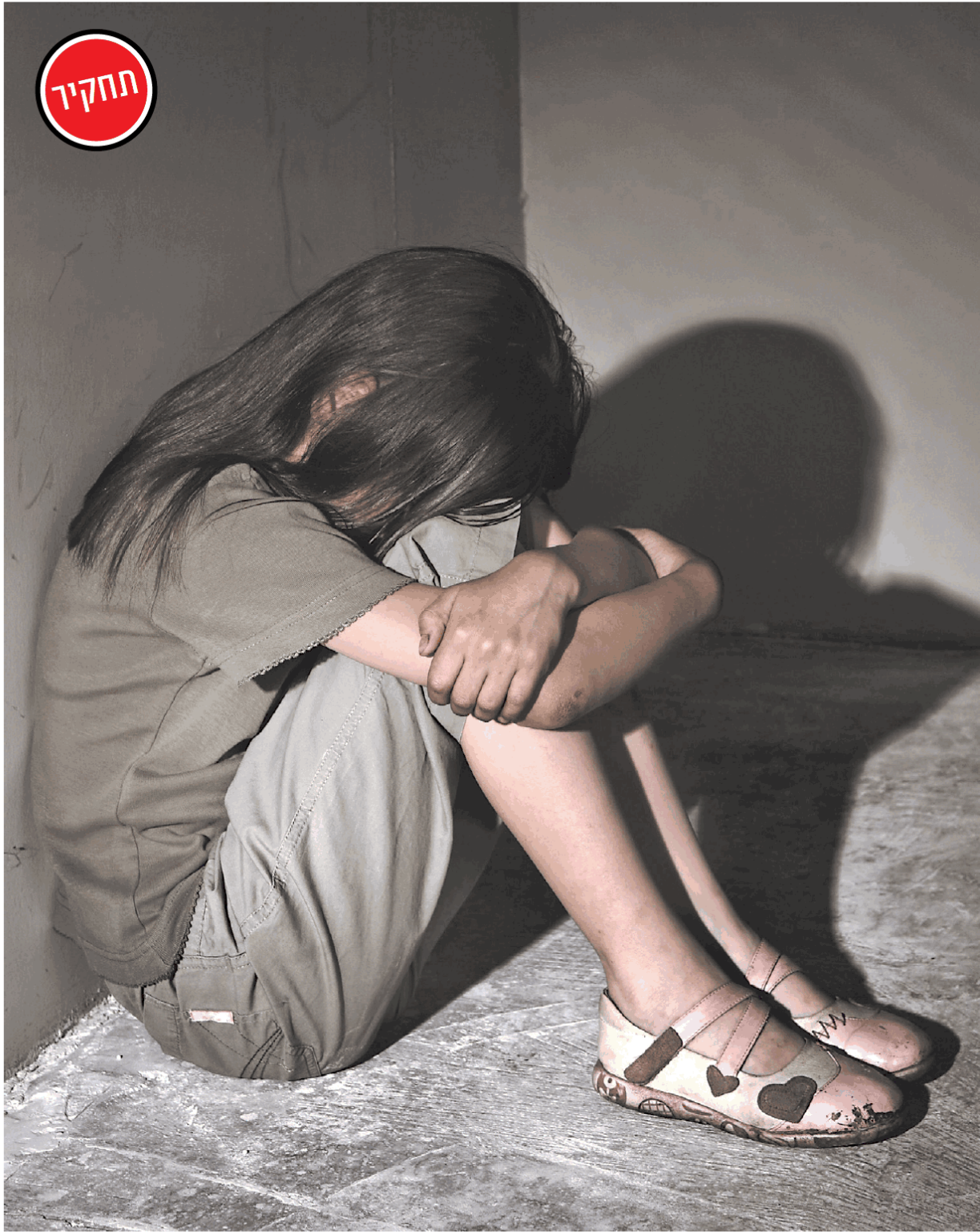
ה בן של לילי החלה לכאוב מרב חשש כש" מנהל הפנימייה קרא לה להגיע בבהילות אל לשכתו, ושם מיהר להציע לה קפה, עוגות ומים קרים. ככל שיצא מגדרו לר" צות ולהרגיע אותה, כך גברה תחושתה שמשוהו רע קרה לאחר מילדיה השוהים בפנימייה. היא היתה בטוחה שמדובר בכנה הגדול, כי הוא שוכב ותמיד עושה בעיות.

אבל אז מנהל הפנימייה תפס את הראש, אמר ששלושים שנה לא קרה לו רבר כזה, ומילמל כמה פסוקים מהתורה. מדובר בבתה של לילי, בת השבע. היא נפגעה מינית על ידי כמה נערים גדולים ממנה. זה קרה שישה ימים קודם לכן, ואין לו ממש פרטים, למנהל, כי אסור לו לשאול ולתחקר יותר מדי. המ" שטרה תברוק.

"שאלתי: מה זה נפגעה מינית? מה בדיוק קרה? איך זה קרה בלי שאף אחד עצר את זה? ומה עושים עם זה עכשיו? משאירים אותה עם התוקפים שלה?" מספרת לילי על מה שהתרחש בדיוק לפני חודש,

תחקיר

צילום אילוסטורציה: GettyImages

צילום: יהושע יוסף
יונית: "בדרך הבינה, סיפרה לי אחת הבנות שהמדריכים נכנסים אליהן בלילה למיטה. שמכאיבים לה באיבר המין"

לרותה, ניהלה מאבק חרוף. הקיפו אותה חברות טובות ופעילות חברתיות, שלא הגיחו לנושא להישכח. אחרי 12 ימים הורחקו הנערים התוקפים מהפנימייה. אבל בקולה של לילי לא ניכרות נחמה או גאווה על הצלחת מאבקה. בוודאי לא שמחה.

"רשמית, המקרה טופל, למרות שהבת שלי לא צריכה להישאר תחת אחריותם של מדריכים שכזו. ומה זה עוזר לי שהמקרה טופל?", היא בוכה. "זה לא היה צריך לקרות. היה אפשר למנוע את זה. הבטיחו לי שישמרו על התניקות שלי, ואני האמנתי להם, כי רציתי שהגורל שלה יהיה שונה משלי".

רמת דיווח נמוכה

שכיחות עבירות המין בילדים ובני נוער בכלל האוכלוסייה עולה בהדרגה וסוגרת עלינו מכל עבר מנתוני משטרת ישראל עולה כי מתוך כלל תיקי עבירות המין שנפתחו בשנת 2012, 44% אחוזים בוצעו בקטיגוריה עד גיל 17: 2,200 תיקים מתוך 5,000. עד גיל 12 אין הברל משמעותי במספרים כי בני 12 לבנות; מגיל 12 ואילך יש יותר בנות שנפגעות.

לנתונים הללו, הקשים ממילא, יש להתייחס בחירוף. כיוון שבקרב ילדים ובני נוער רמת הדיווח על פגיעות מיניות נמוכה מאוד, מסיבות שבהן בובה, אשמה, חשש מרחיבה חברתית, לחץ חברתי או פשוט חוסר מודעות וטשטוש בין המורה לאופייני לגילם הללו. כל זאת, כשילדים חשופים היום יותר מאי פעם לתכנים מיניים ופורנוגרפיה, שומנים להם בקלות רבה.

אבל מה קורה בפנימיות הסגורות ובמשפחות האומנה, שאליהן מוצאים ילדים מרשות הוריהם על ידי שירותי הרווחה בנימוק שיש להגן עליהם, לעטוף אותם, לפקח עליהם ולהביא לשיפור משמעותי בסביבת החיים? ומה קורה כאשר מדובר בילדים שנפגעו בעצמם בעבר, או שגורלים אצל הורים שנפגעו מינית בצעירותם? זוהי אוכלוסייה עם פוטנציאל היפגעות גבוה באופן ניכר.

הרוב מוחלט של הילדים המופנים ל"השמה חוד" ביתית" הם כאלה שלטענת גורמי הרווחה נחשפו להונאה ולהתעללות פיזית, רגשית ומינית. בשנת 2012, לטעם המשטרה, מצא שמתוך כ-36 אלף פניות ששולפו על ידי העובדים הסוציאליים (פירדי הסעד) לחוק הנוער, סווגו כ-45 אחוזים תחת הקטגוריה הנדושה "הונאה", כ-37 אחוזים סווגו כ"פגיעה פיזית" ו-17 אחוזים - כ"פגיעה מינית". שיעור הפגיעות המיניות לא השתנה באופן משמעותי בחמש השנים האחרונות. פרופ' אסתר הרצוג, יו"ר עמותת עליה, עמותת לזכויות ילדים והורים, שנלחמת זה יותר מעשורים שנה נגד הוצאה בלתי מוצדקת של ילדים מבית הוריהם, מדינשה כי רבים מההורים הללו היו בעצמם "ילדי רווחה". "מדובר לפחות ברוב שני או שלישי לרווחה. אז איך אפשר להיחלץ ממצב הקסמים הב' לני גנבר הוזה? הרי זאת ההוכחה שמשוה פה שגוי מהיסוד. אני טוענת כל השנים שרק על ידי טיפול אמיתי בקהילה וטיפול במשפחה אפשר לעזור לא על ידי הוצאה אוטומטית של ילדים למוסדות".

ואכן, כל האימהות שהתראיינו לכתבה היו לירות רווחה. כולן גם חוו פגיעות מיניות בעצמן, עבשו הן חוות מחדש טראומת קשות, כאילו לא די בנסיבות חייתן הטרגיות.

לעדי (33) חמישה ילדים משלושה אבות שונים: הבת הגדולה בת 13 וחצי, והבן הקטן בן 4 וחצי. היא בעצמה היתה ילדת רווחה, שנשלחה עם אחיה לפנימיות בעקבות מחלה שבה חלתה אמה. בגיל שבע נפלה קורבן לאונס אכזרי מצד שכן. בשנות העשרה לחייה התייתמה משני הוריה.

היא התחנה בגיל צעיר, וכשביקשה להתגרש היתה מסורבת גג. האפשרות היחידה להשתחרר מהגישושים היתה כרוכה בויתור על המשמורת על שתי בנותיה

חשופים

פרופ' אסתר הרצוג, יו"ר עמותת עליה: "הדברים מתרחשים ומוסתרים. זה נכון גם כשהפגיעות לא מיניות, אך בפגיעות המיניות, אי הטיפול חריף במיוחד. והמשמעות איומה, כי אין הגנה על הילד ברמה הכי בסיסית"

"עד היום אני לא יודעת אם המשטרה חוקרת את התלונה שלי או לא".

הפנימייה, לדבריה, המעיטה בחשיבות המקרה. גם לאחר שהרברים התגלו, נשאר בנה לשהות בכל יום בקברת הילד שפגע בו, ואף ישן איתו באותו החדר. הוא מיעט לטפל לה על מה שחווה, אבל כשכאב הבינה לביקורים, הבחינה עדי שהוא מרטיב במיטה.

"יום אחד ראיתי סימנים כחולים על הגוף שלו. שאלתי אותו ממה זה. בהתחלה הוא ניסה להתחמק, אבל לא ויתרתי. בסוף הוא נשבר וסיפר לי שהפגיעות המיניות מצד אותו ילד היו על בסיס קבוע, במשך שלושה חודשים לאחר הגילוי הראשוני.

אחרי שבנה סיפר לה על הפגיעות החוזרות, הוא סירב לחזור לפנימייה. "במקום לשלוח אותו בחורה, הלכתי ללשכת הרווחה שמטפלת בנו והתקשרתי לפנימייה כדי לעמת אותם עם המידע החדש שגני לית, והם רק אמרו שהם לא יכולים לטפל בו, בגלל שהתלוננתי במשטרה.

"כשרשמתי תשובות איך ייתכן שתחת פיקוחם ילד פוגע מינית בילד אחר, אמרו לי שהילד הפוגע חווה פגיעה מינית בעצמו. מה זה עוזר לי? איך כולם נדרמו בשמירה? איך קורה שהבן שלי עובר לפנימייה כי לי אין יכולת כלכלית לגדל אותו, ורווקא במקום שאמרו להגן עליו, הוא חווה פגיעה כואבת?"

עדי פנתה אל פקידת הסעה, שהכירה את המקרה. היא ניסתה לשכנעה להחזיר את הילד, אולם עדי סירב בה. "אמרתם להם שעל גופמי המתה אחשוף אותו שוב לפגיעות כאלו. בסוף הם הבינו שאין מה להילחם בי, כי בחזרי חורים כולם כנראה ידעו שהיה פה מחורל רציני. אז שלחו אותו הביתה. לפני מספר חודשים הוא נקלט במסגרת זמנית במרכז החרום באזור ירושלים, עד שיימצא לו פתרון קבוע, ושם הוא מקבל טיפול.

"גם היום, אחרי כל כך הרבה חודשים, אפשר לראות שהפגיעה השאירה בו צלקות קשות. השבוע התקשרו אלי וסיפרו לי שבמרכז החרום הוא פתאום התפשט והסובב בתחנות".

קשה לעקוב אחרי כל ילד

קרן קליסקו, עובדת סוציאלית קלינית ופסיכותרapist פיסטית המתמחה בעבודה עם הורים שילדיהם נפגעו מינית ובמתן הורכת למנהלים ואנשי צוות בפנימיות,

הבכורות לטובת האב. היא מקפידה לשמור איתן על קשר הדוק, בתום עור וגווית כושלת ורוחית אלימות מצאה את עצמה ברוחב, נסה על נפשה עם שני ילדים קטנים בני פחות מארבע, כשגופה מלא חבלות. "באותה תקופה לא היה לי כסף לכלום, אפילו לא לאכול. הייתי פולשת לבתים ריקים של עמירה. בכל פעם שהתלוננו עלי, היו באים ומוציאים אותי לחו"ב. נעצתי לפחות עשר פעמים.

"כשהילדים היו בני ארבע וחמש, לקחו אותם אל בית ילדים של הרווחה, ובהמשך ילד אחד נשלח לאומנה והאחר לפנימייה. הסכמתי לזה, אבל היום אני מצטערת. אם היו נותנים לי סיוע כלכלי ומניחים אותי ונותנים לי כלים איך להתמודד עם גירול הילדים, הבנים היו נשארים איתי".

את בנה הקטן, מגבר שלישי בחייה, ילדה עדי בגיל 28. לדבריה, גורמי הרווחה הוריעו לה מראש שלאחר הלידה יועבר התינוק לאימוץ, אבל היא היתה נחושה. "כל הקשיים שעברתי חיזקו אותי. היה ברור לי שבילד הזה לא נוגעים. ירעתי שאין שום דבר בעולם שישבור אותי, ובאמת הצלחתי. בעזרת ירדה שקיבלתי מעמידה הצלחתי לקיים את שנינו. עברתי בניקיון ובתור מלווה בהסעות תלמידים.

"אני לא יכולה להגיד שהכל טוב, ויש ימים שאין לי אוכל במקרה אבל תודה לאל, אני מסתדרת. יש אנשים טובים שעוזרים לי, ונשבעתי שאת הרווחה כבר לא אכניס לחיי לעולם".

לפני שנה בריוק צילצל הלפון בביתה של עדי. "כלי הכנה מוקדמת סיפרו לי שהבן שלי, בן התשע, עבר התעללות מינית מצד ילד אחר בפנימייה, היא מספרת. "כמעט התעלפתי. אני זוכרת ששמעתי את הלפון מהיר ורעדתי בכל הגוף.

"אנשי הפנימייה סיפרו לי שהם מצאו אותו במיטה שלו, בחדר עם ילד אחר. הם עור ניסו לגרוע אותי ואמרו לי שלא אדאג, זה לא כזה גורא, כי הפוגע הוא ילד בגיל של הבן שלי".

לטענתה, אנשי הפנימייה ביקשו ממנה שלא להתלונן במשטרה, והבטיחו לה שיטפלו בנושא, ובמידת הצורך יומינו את המשטרה. למרות זאת, היא התלוננה במשטרה על מעשה מוגזם בקטין, ואף הומינה לפנימייה גירדת משטרה, אבל זה לא עזר. "אפילו לא לקחו אותו לבריקה רפואית", היא אומרת בעצב.

צילום: יהושע יוסף

עדי: "בלי הכנה מוקדמת סיפור לי בטלפון שהבן שלי, בן התשע, עבר התגלות מינית מצד ילד אחר בפנימייה"

עדי: "אנשי הפנימייה סיפרו לי שהם מצאו את הבן שלי במיטה עם ילד אחר. הם אמרו לי שלא אדאג, כי הפוגע הוא ילד בגיל של הבן שלי. אפילו לא לקחו אותו לבדיקה רפואית. עד היום אני לא יודעת אם המשטרה חוקרת את התלונה שלי"

חשופים

"יום אחד ראיתי סימנים כחולים על הגוף שלו. שאלתי אותו מה זה. בהתחלה הוא ניסה להתחמק, אבל בסוף הוא נשבר וסיפר לי שהפגיעות המיניות מצד אותו ילד היו על בסיס קבוע, במשך שלושה חודשים לאחור הגילוי הראשוני"

לזכויות הילד בכנסת בנושא עבירות מין של סקסנים ורדכי מניעתן. ר"ד יצחק קרמן, מנכ"ל המועצה לשינוי תפקודי המין, כי יתיר מעשרה אחוזים של הילדים החיים בפנימיית חוו פגיעה מינית בפנימייה.

תנה סלוצקי, עוברת סוציאליט ראשית לחוק הנגד ערעור ומצאים ילדים מבית הוריהם, הוסיפה: "אין לי ספק שמספר הילדים שנפגעים ושופעים הוא הרבה יותר ממה שאנחנו יודעים ומומה שמגיע לירידתנו, ואנחנו יודעים כי המספרים האלה הולכים וגדלים".

באותו ריון ציינה סלוצקי כי יש מחסור חמור במי רדיכי לילה בפנימייה, וכי יש צורך להכפיל את מספרם. כיום עומד היחס על מרדכי לילה אחד לכל 60 ילדי פנימייה.

אבל לא רק שעות הלילה מועדות לפורענות. באותו ריון הוסיפה ר"ד חניתה צימרון, נשיאת אל"ף, האגודה להגנת הילד כי "אחת הפגיעות הקשות בפינימיות היא הנקודות העיוורות, שבהן אף אפשר לפקח - למשל המקלחת בשעות הצהריים". המרדכי כיס שלנו מקבלים ערכות, שבאמצעותם הם אמורים לעבוד עם הילדים, גם על חשיבות הריחוק, אומר בראנץ. "אין לי רדך לדעת אם משתמשים בערכות האלה בחלק מהפנימיות או ככולן. הבעיה היא הסיכורים שלנו: האם אנחנו יכולים לזהות משהו לא כשורה, ושאלו התרחשה פגיעה".

שרי ברו מציינת כי "פגיעות מיניות רבות לא מגיעות לכלל הליך משפטי. המשטרה חוקרת זמן מאד ממושך, או מסוגלת את התיק מחוסר ראייה, ואז אומרים - לא נשעה משהו אם לא בטוח שהיה לונה נכונה. לא נוציא ילד ממקום מסוים אם אנחנו לא בטוחים לגמרי שקרה משהו. אבל זה שהמשטרה וביט המשפט לא מוצאים ראיות חתומות לא אומר שהתלונה לא נכונה ושלא נדרש טיפול. הכלי הפינימייה מוגבל".

שתי בנותיה של יונית, תאומות בנות תשע, נלקחו ממנה לפני תשעה חודשים למרכז חירום. האם חיה בעוני, אבל מעבר לכך, סיבת המצאותן של הבנות במרכז החירום אינה ברורה לחלוטין. גורמי הרווחה סברו שהן סובלות מהפרעות קשב וריכוז וכי קיים חשד לאוטיות, שאינם מטופלים. בית המשפט אישר את הוצאתן מהבית לשלושה חודשים, לצורך עריכת אבחונים, גם אם בחלוף תשעה חודשים, טוען עורך

באזור חיפה והצפון, וזאת מבחינתנו התחלה יפה. הבנו שהימים להעניק להם לפחות את הכלים הטיפולים הראשוניים והבסיסיים ביותר: אך לאחרי ואך להות פגיעות, אך להעניק מענה ראשוני רגיש, לא שיפוטי ולא מבקש, בכלל, לפתוח להם צוהר לעולם הזה של הפגיעות המיניות.

אנחנו עובדות גם עם הילדים עצמם. מסבירות להם מה אומר החוק, מהי הוכחה על גופנו, מהי חגיגת בריאה, מהי מערכת יחסים פוגענית. אנחנו נגלות המון רעות קודמות לגבי מה זאת פגיעה ומה זה נפגעת או נפגע. למשל, ילדים חושבים שמי שנפגע כנראה מגיע לו, או לה - בגלל הלבוש, בגלל המשפחה שהם באים ממנה, בגלל האופי המתירני שלהם. אנחנו מרחיבות את גודל ההתחלה הבסיסית הזאת, שמי שניפגע - זאת לא אשמתו".

בשנת 2011 ערך מכון חרוב (מכון מחקר ופיתוח תוכניות לימוד וטיפול), בשיתוף הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מחקר מקיף, שכלל את כל ילדי שני תוני 1989 - כ-125 אלף ילדים, רובם ככולם מהמגזר הדרוזי. מטרת המחקר הייתה להבין את מאפייני אוכלוסיית הילדים המוטפלת על ידי שירותי הרווחה בקהילה, ובמיוחד בהשמה חינוכית - כלומה בפינימיות ובמשפחות אומנה.

המחקר מצא כי שיעור הבנות שילדו ילד אחד או שניים עד גיל 19 בקרב הבנות במערכת הרווחה היה גבוה פי המישה ממספר הצעירות ביהר האוכלוסייה. שיעור הבנות בטיפול הרווחה שעברו הפסקת הריון חזיקת אחת או שתיים עד גיל 19 היה כפול מזה של יתר הצעירות ביהר האוכלוסייה. יש להניח כי זה נתון חלקי, משום שמטבע הרבים המחקר לא היה יכול להתחקות אחר הפסקות הריון הלא חוקיות.

"המדינה משלמת עבור החזקת הלא חוקית, אומר ר"ח יעקב רות האלה 15 אלף שקלים לחודש", אומר ר"ח יעקב אליה, חוקר המתמחה בבקרה ובפיקוח על הרשויות המקומיות, העוסק זה שנים בנושא טיפול גורמי הריון וילדים בסיכון. "למרות הסכום הגבוה, הנערות הללו חשופות למצבי הסיכון של היינו והפלות בגילים צעירים מאוד, ומבחינת משדר הרווחה, התינוקות שלהן הופכים כמעט אוטומטית לתינוקות נזקקים. אני רואה בה רדי בלתי נסבל".

במערכת הרווחה מודעים היטב לבעיית עבירות המין בפנימיות. כבר לפני ששנים נערך ריון בוועדה

מבדיקה שהועדו חום ומשפחתיות בפנימיות חושף את הילדים למצבים של ניצול מיני. כיוון שחלק מהילדים נפגעו מינית בעצמם, וזאת נקודת מוצא לשני מצבים אפשריים: או שהילד הנפגע ימשיך להיות קורבן, או שהוא ינסה לתרגם את הפגיעה בו לפגיעה בילד אחר "בפנימייה קשה לעקוב אחרי כל ילד. כשמתגלה ילד פוגע, חשוב הורא שהוא לא יהיה עם הילד הנפגע. לצער הרב ומניסיוני - בחלק מהפנימיות, אחרי שמתגלים מקרים של פגיעות מיניות, הצוות עושה הכל כדי להסתיר את זה, מחשש לגיפיה. הרבה פעמים אנשי הצוות עצמם המומים מהסיטואציה, ולא יודעים איך להתמודד איתה. כך שהמקום שאמור להיות מגן ומגן הפך להיות מקום ששומר על קשר שתיקה, מה שמאפשר לפגיעות להימשך".

"מצד שני, אני מכירה מסגרות שכאשר התגלה בן מקרה של פגיעה מינית הן עצרו את כל הפעילות הימית השוטפת. ניהולו שיחות ונעזרו באנשי מקצוע שמוסמכים לכך".

לפי ר"ח סילמן שפורסם בחודש שעבר, במדינת ישראל קיימות 268 פנימיות המפוקחות ומתוקצבות על ידי משרד הרווחה - ובהן פנימיות שיוקמיות, טרי פוליות, פוסט אשפוזיות, ופנימיות של חסות הנערה המיועדות לרוב לאוכלוסיית הקצה של בני הנוער. את הפנימיות קרוב למאתיים גופים בבעלות ציבורית, והכפופים למשרד הרווחה. התקציבים הבסיסיים המועברים עבור מטרות טיפוליות במסגרות הללו עצומים - יותר ממיליארד שקלים בכל שנה.

לפי תקציב 2013, 962 מיליון שקלים הוקצו לטיפול במסגרות חינוכיות, ועוד 154 מיליון לטיפול בילדים במסגרת חסות הנערה.

קבלה לתפקיד הדרכה בפנימייה אינה הורשת הכי שרה מיוחדת. אדם בעל 12 שנות לימוד, גם אם אינו רדיכי אין מעמד מקצועי: העבודה מבוטסת על העסיקה בממשלת, והשכר נע סביב 5,000 שקלים בחודש, ולעיתים אף פחות מזה, כשמודרכ בפנימייה המפסקת למרדכי מקום מגורים. בריון בוועדה לזכויות הילד בכנסת לפני כחודשיים עלה כי מכתמית מהמרכזים עובדים את תפקידם ברוח פחות משנה, בגלל החשיקה.

"מדריכים בלי הכשרה"

לבריו של בניצ בראנץ, המפקח הארצי על הפנימיות במשרד הרווחה, יש בפנימיות הרווחה כ-2,000 מדריכים, ועל פי בריקתו העצמאית אלה משמשים בתפקיד בממוצע שלוש שנים. בכל שנה, בין 50 ל-70 מדריכים משתתפים בקורס אישי למדריכים - יום אחד בשבוע, במשך שנה.

"חלקם מגיעים באמצע שנה ועובדים אחרי כמה חודשים, כך שלפעמים קורה שהמדריכים נקלטים בלי שעברו הכשרה מסודרת. אין לנו יכולת להכשיר את כולם. בנוסף, בעלי תואר במדעי החברה, בחינוך או בחינוך הבלתי פורמלי, וגם סטודנטים במקצועות האלה, פטורים מהקורס".

"למדריכים בפנימיות אין למעשה הכשרה מעמיקה בתחום של פגיעות מיניות, כי אין מספיק מודעות והפינימיות, ועל פי בריקתו העצמאית אלה משמשים בנית משאבים לנשוא, אומרת שרי ברו, רבות שלוחת הנמקים של מרכז הסייע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית באזור חיפה והצפון. "כשאנחנו מצליחות להיכנס לפנימיות, אנחנו פוגשות צוותים שמשוועים לעזרה, שרודכים ללמוד על הנושא ולרדת איך להתמודד איתו". גם בני הספר לעבודה סוציאליט אינם מקנים לתמידיהם הכשרה מסודרת בתחום הפגיעות המיניות, וכך אפילו חלק מהחשבה המקצועית ביותר בפנימיות מגיעה לשטח עם מיני הבנה בנושא, אם בכלל. ברו מספרת כי מרכז הסייע שמו להם למטרה להכשיר אנשי צוות בפנימיות להתמודדות עם פגיעות מיניות. "במהלך 2013 הצלחנו לפעול בעשר פנימיות

רינה של האם, פרדי ירה, עדיין לא בוצעו האבחונים. מאז שהילדות הוצאו מהבית עלו כמה פעמים חששות כבדים מצד המשפחה שהן מנוצלות מינית על ידי מרדכי כפנימייה. "זה התחיל מזה שהן סיפרו לי על משחק חרש, משחק הטוסיק, שבו הן מראות את אחוריהן", אמרת יונית. "לא הייתי צריכה יותר מזה כדי להבין שיש פה משהו לא תקין. לפני ארבע עה חודשים הגשתי תלונה במשטרה. החוקר אמר לי שהייתם להוציא את הבנות לחקירה מיידית, אבל עד כמה שידוע לי זה לא נעשה".

באחד המפגשים המועטים שלה עם בנותיה, הן העניקו לה תיקיה מלאה בציורים. ציור אחד משך את תשומת ליבה: נראית בו דמות של ילדה ללא ידיים עם אגן רחב, כשאיבר המין המצוייר נראה גדול במיוחד. יונית ביקשה מר"ר זיוות אברמסון, פסיכרית לוגית ומטפלת משפחתית, לבחון את הציור. "לפי התרשמותי, מעורר הציור חשד כבר שהילדות עוברות או עברו התעללות מינית", כתבה אברמסון בחוות דעתה. "חוסר הידיים בציור מבטא תחושה של חוסר אונים מוחלט. לעומת זאת בולט האגן שמר כוון בין שתי הרגליים הקטנות, שאי אפשר לעמוד עליהן, ואיבר המין מובלט כשהוא מכוסה בכתם עבה. כשהשוויתי את הציור הספציפי הזה לציורים אחרים שעשו הבנות לפני החשד לפגיעה המינית, ראיתי בצורה ברורה שהילדות יודעות לצייר ידיים ואצבעות. לאגן לא לגודל הגוף לא היה שום ביטוי מיוחד".

גם על כך הגישה יונית תלונה במשטרה. לפני כחודש הגיעו הבנות לביקור של טוף שבוע בביתן, לראשונה מאז הוצאו ממנו, ביוני 2013. "בה" תחלה הכל היה טוב, כל כך שמטו להיות יחד, קבענו ללכת לים עם חברים", מספרת יונית. "אחי עשה על האש, והבנות היו מאושרות. אבל בדרך הביתה סר פניה לי את מהן שהמרדכיים נבנסים אליהן בלי לה למישהו היא סיפרה שמכאיבים לה באיבר המין, מתחככים בה עד שו כואב. הרגשתי כמו סכינים שחותכים אותי בכטן מבפנים".

יונית מיהרה עם הילדות לבית החולים וולפסון, כדי שאשש מקצוע יבדקו את הבנות. ואולם, על פי סיכומי האשפוז בבית החולים, הילדות לא עברו בדיקה גופנית, שהייתה אמורה לאושש או להפריך את תלונתן, לרבות האם לא נערכה חקירת ילדים משום שהיא סרבה שבנותיה הקטנות יתקדו ללא נוכחותה. לאחר אשפוז של יומה לצורך השגחה, כששטרט שומר כל הזמן שהוא לא תברח עם הילדות, הגיע למקום קפיד הסער שמטפל במשפחה, בליווי עשרה שוטרים, ולקח את הילדות בתורה לפנימייה.

"לקחו אותן מהמיטה"

"עד עכשיו, כמעט חודש לאחר המקרה, אני עדיין שמעתי את הצעקות שלהן כשהחזירו אותן לפנימייה", אמרת יונית. "לקחו אותן מהמיטה, עם פיג'מה וכלי הנעליים שלהן, רחפו אותן לתוך מינית, כשהשוטרים רימו כל הזמן וסומים אותי ואת אמא שלי בגופם ולא נתנים לי להתקרב".

עוד ירבו: "יש חוסר אמון מקומם של המערכת כבונות של האם. היא נמצאת במאבק להחזרת בנותיה הבית, ומתנהלות המערכת ניתן להבין כי הם שוחרים שהאם משקרת בנושא הפגיעות המיניות, כדי להשיבן לביתן".

יעקב בן ישישכר מנהל התנועה למען עתיד ילדינו, הפועלת למען שוויון בוחליכי גירושים ומניעת הוצאת ילדים שלא לצורך ממשפחתם התבעית, מלווה תורים רבים שלילדים נפגעים מינית במסגרות חוץ-ביתיות. לדבריו, לאורך כל השנים שפנה אל רשויות הרווחה, המשטרה והמשדר לביטחון הנפגים, לא ניתן מענה הולם ורציני לבעיה.

"במשך השנים נפגשוני עם הרבה מאוד אנשים, כולל פגישות אישיות עם שרי הרווחה, ובכל פעם קיבלתי תשובה שנוגשת בבריקה ובטיפיל", מספר

צילום: יחיאל יוקן

אסתר. "לקחו לי את הילד ועכשיו בוגעים בו ועוד פגיעה כזאת, שהיא הפחד הכי גדול שלי"

חשופים

צילום: מיהא בנאול ברנע

צופית גרנט: "במשך עשרה חודשים המדריך בפנימייה פגע בי מינית. בכל פעם שחשד שאחד הבנים מנסה לפתח איתי קשר, היה משפיל אותי לעיני כל הכיתה. בסוף לא יכולתי יותר. התקשרתי לאמא שלי וביקשתי ממנה לבוא ולהוציא אותי משם"

ירדתי מה קורה איתי. בכיתי ולא מצאתי מנוחה. אתר כך נתנו לו לחזור להיות איתי. אמרתי לו שטוב שהוא סיפר לי, והוא אמר לי: 'אמא, אל תעשי לי בעיות'. כשהתמימה שעת המפגש, אמרתי לו: 'אל תראג, אני עושה הכל כדי לחזור אותך הביתה'".

בריווח של לשכת הרווחה, שהמשפחה נתונה תחת פיקוחה, נכתב כי "האם החלה לתחקר את הילד על המשפחה האומנת והאחים במשפחה. כשסיפר לה על ילד אומנה אחר, היא שאלה 'זוא נוגע בך? והילד ענה כן'. לשאלה היכן הוא נוגע, ענה: 'בבולבול. נוגע ככה, לוחץ לי חוק'. האם החלה לצעוק ולהתלהם וגם לפור איומים לכל עבה הילד אמר לה: 'אמא, מאוד טוב לי במשפחה, ואני אוהב את האמא האומנת'".

בעקבות האירוע, ביקוריה של האם עם בנה הופסקו לחלוטין, עד להודעה חרשה. לשכת הרווחה שבה מטופלת המשפחה מתכוונת להעביר את המפגשים המפוקחים למרכז קשר אחר. מאז ועד היום, במשך חודש וחצי, אסתי לא פגשה את בנה. היא לא יודעת מתי זה יקרה.

"אני לא מוצאת מנוחה, אין לי אוויר", היא אמרת. "אין לי ספק שהילד שלי נפגע. שנתיים אני בודקת איתו אם הכל בסדר, אם הוא נפגע, אם מתייחסים אליו כמו שצריך, והוא אומר שהכל בסדר. הפעם, מיוזמתו הוא אמר שפגע בו. אני מאוד מפרדת מה שהוא נמצא בריים ורות, שהוא ישן בבית שהוא לא של אמא שלו. הוא כזה מתוק וטוב, הילד שלי".

מייד לאחר היריחה של בנה הגישה אסתי תלונה במשטרה ועד כה לא נמסר לה ולעורך דינה היכן עומדת החקירה. עורך דינה של אסתי עדיין את בית המשפט ברבר הפגיעה המינית לכאורה והילד זומן לשיחה עם השופט שתוכנה חסוי. לאחרונה הגישו גורמי הרווחה בקשה להאריך בשנה את הצו שלפיו ימשיך הילד לחיות אצל משפחת האומנת.

"על עובדי הרווחה מוטלת האחריות המלאה לדאוג

קרן קליסקר, עובדת סוציאלית קלינית: "בחלק מהפנימייות, אחרי שמתגלים מקרים של פגיעות מיניות, הצוות עושה הכל כדי להסתיר את זה, מחשש לנזיפה. הרבה פעמים הצוות עצמו המום ולא יודע איך להתמודד"

